

Janusz Lewicki

Bezpieczeństwo ekonomiczne

Dywidenda Kredytu Społecznego a dochód gwarantowany

*„Naszym celem nie jest zatrudnienie ludzi,
ale niezatrudnianie ich, a w dodatku dawanie im dóbr”*

Clifford Hugh Douglas

przemówienie w Christchurch, Nowa Zelandia, 13 lutego 1934 r.

1. Dywidenda Kredytu Społecznego Douglasa

W 1918 r. szkocki inżynier Clifford H. Douglas ogłosił zbiór zasad nowego systemu ekonomicznego nazwanego później Kredytem Społecznym (Social Credit). Wprowadzenie w życie tego systemu stworzyłoby „nową cywilizację bezpieczeństwa ekonomicznego”.

Douglas doszedł do wniosku, że niemożliwe jest zakupienie przez społeczeństwo wszystkich dostępnych towarów i usług na rynku, ponieważ zawsze istnieje luka między ilością środków na konsumpcję pozostających w rękach ludzi, a sumą cen towarów i usług wyprodukowanych w danym okresie czasu. Przedstawił on swoje obserwacje w postaci twierdzenia:

A nie może kupić A + B,

gdzie A + B stanowi cenę produktu, w tym A – są to zarobki pracowników, a B – inne płatności wchodzące w cenę, jak podatki, opłaty bankowe, opłaty za surowce, koszty zużycia, koszty uzyskania itd. Cena detaliczna produktu musi być przynajmniej sumą kosztów A i B. Jest jasne, że same zarobki A nie mogą kupić całej sumy kosztów A + B. Dlatego w obecnym systemie mamy do czynienia z chronicznym niedoborem siły nabywczej.

Douglas opracował nowy system, w którym w każdym okresie czasu będzie zapewniona równowaga między środkami zakupu (siłą nabywczą) w rękach społeczeństwa, a sumą cen towarów i usług wystawionych na sprzedaż w danym kraju.

W obliczu chronicznego braku środków zakupu Douglas opracował system, w którym brakująca siła nabywcza będzie uzupełniona dywidendą narodową (dochodem), zastępującą z czasem płace i pensje. Uważał bowiem, że zmierzamy w kierunku, kiedy rozdział środków na konsumpcję powinien coraz mniej zależeć od zatrudnienia. Dywidenda społeczna, czy narodowa wypłacana byłaby co miesiąc każdemu obywatelowi w tej samej kwocie, od urodzenia do śmierci. Jej wysokość powinna zapewnić podstawowe potrzeby wyżywienia, mieszkania i ubrania. Dywidenda powiększałaby się w miarę wzrostu produkcji. Dywidenda społeczna byłaby wypłacana każdemu niezależnie od tego czy pracuje, czy nie, czy pobiera emeryturę, czy nie.

Nie stanowi ona jedynie uzupełnienia braku siły nabywczej. Jest propozycją cywilizacyjną i w nowym systemie istniałaby, nawet gdyby nie było żadnej niezgodności między cenami a siłą nabywczą. W systemie Kredytu Społecznego każdy miałby prawo do dywidendy m. in. z powodu zasady powszechnej dostępności dóbr, jednego z fundamentów katolickiej nauki społecznej. Każdy ma również prawo do udziału w dziedzictwie wypracowanym i wytworzonym przez poprzednie pokolenia. I wreszcie każdy ma prawo do godziwego życia na Ziemi, niezależnie od tego, czy jest zatrudniony, czy nie, czy pracuje zarobkowo, czy wykonuje prace bez wynagrodzenia (np. obecnie matki wychowujące dzieci w domu), czy jest bezrobotny, czy też szuka pracy. Musimy brać pod uwagę również to, co Jeremy Rifkin nazwał „końcem pracy”¹. Zmniejszający się jej rynek powoduje to, że jest wielu, którzy chcieliby pracować, ale pozostają przez długi czas bezrobotni. A więc nie podlegają wskazaniu św. Pawła, który powiedział: „Kto nie chce pracować, niech też nie je” (2Ts 3,10-12). Oni

¹ Jeremy Rifkin, *Koniec pracy*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 2001.

chęć pracować, ale nie ma dla nich pracy. Nie mogą być pozbawieni środków do życia. Dywidenda jest odpowiedzią na te wszystkie sytuacje, jakie przynosi obecny świat.

Środki na dywidendę pochodziłyby z emisji nowego niezadłużonego pieniądza (nie obciążonego procentem, czyli lichwą, w przeciwieństwie do obecnego systemu, gdzie każdy pieniądz jest wprowadzany w obieg jako dług), dokonywanej przez społeczeństwo poprzez np. Narodowe Biuro Kredytowe. Nie pochodziłyby one z dodatkowych podatków nakładanych na tych, którzy pracują, jak to proponuje się w obecnym systemie, mówiąc o bezwarunkowym dochodzie podstawowym, ale byłby to nowy nieoprocentowany pieniądz wyemitowany przez społeczeństwo. „Nikt nie żyłby na koszt podatników” (Louis Even, „Finanse zdrowe i skuteczne”). Nikt też nie musiałby pracować na czyjeś emerytury.

Dywidenda miałaby pokrycie w istniejących towarach i usługach, które nie mogą zostać sprzedane zgodnie z twierdzeniem $A + B$.

W systemie Kredytu Społecznego Douglas wprowadził dwa połączone ze sobą mechanizmy prowadzące do równowagi sumy cen towarów i sumy pieniędzy na konsumpcję. Są to: dywidenda i obniżanie cen (w Kredycie Społecznym zwane dyskontem skompensowanym). Gdyby wprowadzona została tylko dodatkowa emisja pieniędzy w postaci dywidendy społecznej dla każdego, nastąpiłby wzrost cen, nawet gdyby koszt towarów pozostał ten sam. A gdyby tylko zostały obniżone ceny, nie miałyby to znaczenia dla tych, którzy nie mają żadnych dochodów. Dzięki mechanizmowi dyskonta cenowego przestanie istnieć inflacja².

System Kredytu Społecznego stanowi odzwierciedlenie świata realnej produkcji i gospodarki. Eliminuje całą sferę pieniądza wirtualnego, uczestniczącego w grze finansowej i w sztucznym świecie produktów finansowych. Fundamentem tego systemu jest emisja pieniędzy bez długu przez rząd, będący przedstawicielem społeczeństwa i niezależny od finansjery światowej oraz jakichkolwiek ośrodków zewnętrznych. A gdyby to nie było możliwe, pieniądz musi być emitowany przez społeczeństwo i pod jego kontrolą, np. w Narodowym Biurze Kredytowym. Byłby on emitowany bez długu zgodnie z produkcją i wycofywany z obiegu zgodnie z konsumpcją.

System Kredytu Społecznego jest propozycją nowej cywilizacji bezpieczeństwa ekonomicznego dla każdego. Mógłby on zostać wprowadzony w każdym kraju. Zlikwidowałby ubóstwo, uchroniłby życie kilkadziesiąt milionów ludzi, umierających co roku na świecie z głodu i związanych z tym chorób. Odpowiadałby skutecznie na problemy kurczącego się rynku pracy. Umożliwiłby rozwój talentów i pasji wielu ludzi, którzy obecnie zmuszeni są często do wykonywania zajęć zarobkowych niezgodnych z ich zainteresowaniami, czy zawodem, po to, żeby utrzymać się przy życiu.

Louis Even

Doniosłość systemu Douglasa uderzyła katolickiego zakonnika z Francji, Louisa Evena, który znalazł się w Kanadzie i w latach 1930-tych poznał Kredyt Społeczny. Nie tylko postanowił go propagować, widząc jego korzenie w katolickiej nauce społecznej, ale wręcz poświęcił temu całe swoje późniejsze życie. Założył wraz z Gilberte Côté-Mercier czasopismo poświęcone Kredytowi Społecznemu Douglasa, które ukazuje się w języku francuskim nieprzerwanie od 1939 r. w Montrealu pt. „Vers Demain” (obecnie w siedzibie Instytutu Louisa Evena pod Montrealem w Rougemont). Jego wersja angielska – „Michael Journal” – wychodzi od 1953 r., a polska pt. „MICHAEL” od 1999 r. W 2003 r. zaczęła ukazywać się wersja hiszpańska pt. „San Miguel”. Pismo to w każdym numerze poświęca część objętości artykułom na temat idei Douglasa. Louis Even napisał ich w ciągu swojego życia około tysiąca, poświęcając je dywidendzie narodowej, mechanizmom Kredytu Społecznego, katolickiej nauce społecznej i sprawiedliwości społecznej. Zebrano je w kilku książkach, z których najważniejsza to „Pod znakiem obfitości” („In This Age of Plenty”).

Recepcja systemu Douglasa na świecie

Ideę Douglasa promuje też Institute of Economic Democracy w Australii, New Zealand Social Credit Association, wychodzące w Anglii pismo „The Social Crediter” oraz wydawnictwa angielskie, jak np. Bloomfield Books. Dotychczas jednak główny nurt nauk ekonomicznych traktował ideę Douglasa jako fikcję ekonomiczną, choć została ona wprowadzona w życie w Japonii, gdzie przed II wojną światową idea Douglasa została tak spopularyzowana, że ukazały się tam wszystkie jego książki. „W Japonii sprzedano więcej ich egzemplarzy niż we wszystkich krajach świata razem wziętych. (...)”

² Alain Pilote, Kredyt Społeczny w 10 lekcjach, Wydawnictwo MICHAEL, Wrocław – Rougemont, 2011.

Bank Japonii przyjmując system rządowej emisji pieniędzy z zerowym procentem, stanowił wielkie niebezpieczeństwo dla prywatnych inwestorów banku Rezerwy Federalnej USA, że zdecydowano, iż jedynym sposobem przeciwstawienia się temu będzie wojna światowa³.

Obszerna praca na temat Kredytu Społecznego powstała w Kanadzie na uniwersytecie Laval w Quebec City w 1993 r. Jej autorka, Diane Boucher, przeprowadziła symulację komputerową zastosowania tego systemu w warunkach gospodarki kanadyjskiej, dowodząc jego wyższości wobec obecnego systemu. Praca ta nosi tytuł *Machina oeconomica creditista*.

2. Bezwarunkowy Dochód Podstawowy – zmiana świadomości społecznej

System Kredytu Społecznego Clifforda H. Douglasa jest całościową propozycją ekonomiczną, która zapewnia bezpieczeństwo ekonomiczne każdemu żyjącemu na świecie człowiekowi. Przez wiele lat ekonomia ortodoksyjna uznawała go za fikcję ekonomiczną albo w ogóle nie mówiono na ten temat. Jednak wiele propozycji, idei i pomysłów, które w chwili ich powstania wydają się absurdalne, utopijne i niemożliwe nigdy do zrealizowania, staje się właściwym rozwiązaniem, kiedy „nadchodzi ich czas”. Do tego często potrzebna jest przemiana świadomości całych pokoleń, które żyją w utartych koleinach dotychczasowych systemów i nie potrafią sobie wyobrazić ich zmiany. W tym przypadku możemy nawet mówić o pewnego rodzaju rewolucji. Związana z tym jest również celowa blokada informacji i ośmieszanie alternatywnych rozwiązań, które mogłyby zagrażać np. dotychczasowym kontrolerom systemu.

Wydaje się, że nadszedł czas rozwiązania problemu bezpieczeństwa ekonomicznego na świecie. Dziś pojawia się wiele prac i propozycji dotyczących tego tematu. Większość z nich nie zajmuje się ideą Kredytu Społecznego Douglasa, ale próbuje rozwiązać problem w ramach obecnego systemu ekonomicznego.

Historia propozycji bezwarunkowego dochodu

1. Thomas Paine (1737-1809) – amerykański rewolucjonista pisał na ten temat w XVIII w. W książce *The Rights of Man (Prawa człowieka)* z 1791 r. zaproponował system emerytur i dodatków rodzinnych. Był zwolennikiem dochodu gwarantowanego wypłacanego niezależnie od pozycji na rynku pracy, poziomu zamożności czy sytuacji rodzinnej.
2. Thomas Spence (1750-1814) – angielski radykał, autor planu swojego imienia. Był zwolennikiem wypłacania dochodu gwarantowanego w cyklicznych odstępach czasu.

XX wiek

Idea bezwarunkowego dochodu podstawowego była wielokrotnie poruszana w XX w. pod różnymi nazwami: „premia państwowa”, „dywidenda narodowa”, „dywidenda społeczna”, „dywidenda socjalna”, „wynagrodzenie obywatelskie”, „dochód obywatelski”, „grant powszechny”, „dochód powszechny” itd. Większość współczesnych autorów zakłada, że dochód gwarantowany finansowany byłby z liniowego podatku dochodowego.

3. Erich Fromm (1900-1980) – w książce *Zdrowe społeczeństwo* z połowy lat 50. XX w. pisze: „Każdy ma prawo otrzymywać środki do życia. Mówiąc praktycznie, oznaczałoby to, że każdy obywatel może się domagać sumy wystarczającej na minimum utrzymania, nawet jeśli nie jest bez pracy, chory ani stary. Krótko mówiąc, może się domagać tego minimum utrzymania bez żadnych ‘racji’”⁴.
4. Milton Friedman proponował podatek negatywny, czyli pewną minimalną kwotę zarobków, która nie podlega podatkowi; jeśli czyjeś zarobki są niższe od tej kwoty, to państwo wyrównuje mu to na końcu roku do wysokości tego minimum (wg niego powinna to być suma poniżej progu ubóstwa).
5. W październiku 1985 r. opublikowano w Holandii raport *Safeguarding Social Security* przygotowany przez Netherlands Scientific Council For Government Policy (WRR), oparty na założeniu, że w dzisiejszych czasach nie jest możliwe prowadzenie polityki pełnego

³ Stephen M. Goodson, *II wojna światowa – odwrotna strona medalu*, MICHAEL nr 61, 2011 r.

⁴ Erich Fromm, *Zdrowe społeczeństwo*, przeł. Anna Talańska-Dulęba, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1996.

zatrudnienia. Postulowano całościową zmianę systemu, wprowadzając niepełny dochód gwarantowany, wypłacany wszystkim obywatelom Holandii, niezależnie od dochodów z pracy i sytuacji rodzinnej. Dochód ten finansowany byłby z podatków powszechnych.

6. W 1992 r. wydana zostaje książka pod redakcją Philippe'a Van Parijsa *Arguing for Basic Income*. Amerykański ekonomista John Kenneth Galbraith wyraził swego czasu poparcie dla pomysłu dochodu gwarantowanego w eseju *The Starvation of the Cities* (1966). Kilkadziesiąt lat później, u progu nowego milenium, napisał, że uważa, iż ubóstwo jest jedną z niezalutwowanych spraw XX wieku, a najlepszym rozwiązaniem byłby właśnie *basic income*.
7. W Polsce od 1991 r. prezentowane są informacje dotyczące Kredytu Społecznego Douglasa. Dr Szczepan Górski doprowadził do tłumaczenia prac Louisa Evena (*Co to jest prawdziwy Kredyt Społeczny?, Finanse zdrowe i skuteczne*), a biskup Zbigniew Kraszewski wydał w 1993 r. książkę Evena *Pod znakiem obfitości*.

XXI wiek

1. W Polsce propozycja BDP (bezwarunkowego dochodu podstawowego) również pojawiła się w ostatnich latach. Jedną z osób ją propagujących jest Ryszard Szarfenberg z Instytutu Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego, który zakłada obecnie dochód w wysokości 1000 zł dla każdego dorosłego, co wyniosłoby 370 miliardów zł rocznie i stanowi obecnie 1/3 PKB (wydatki budżetu w 2013 roku wyniosły 335 mld zł). Dochód ten miałby pochodzić ze zwiększonych podatków dochodowych, a także z wprowadzenia podatku katastralnego. W systemie Kredytu Społecznego Douglasa te podatki są niedopuszczalne; Kredyt Społeczny uznaje je za grabież dokonywaną na społeczeństwie. R. Szarfenberg uznaje, że taki bezwarunkowy dochód mógłby zostać wprowadzony w Polsce za 20-30 lat. Na Uniwersytecie Warszawskim w Instytucie Socjologii powstała w 2007 r. praca magisterska Jana Dzierzgowskiego poświęcona temu tematowi⁵.
2. Propozycja Wernera Goetza⁶, niemieckiego przedsiębiorcy, twórcy sieci drogerii, dochodu w wysokości 1000 euro, wypłacanego bezwarunkowo każdemu mieszkańcowi Niemiec. Na pytanie skąd mają pochodzić te pieniądze (około biliona euro – przy 82 milionach Niemców), Goetz odpowiada: „Problemu sfinansowania nie będzie. My wszyscy nie żyjemy z pieniędzy, lecz dóbr. Właściwe pytanie brzmi dlatego: Czy społeczeństwo jest w stanie, tak wiele dóbr i usług wykonać, aby 82 miliony ludzi mogło żyć z tego w wielkości co najmniej 1000 euro? I tu jest odpowiedź – przy produkcji krajowym brutto wynoszącym 2500 miliardów i wydatkach na konsumpcję rządu 1800 miliardów euro – jednoznacznie tak”. Goetz mówi o zmianie świadomości: „Jeżeli zmienimy sposób myślenia, polityka wówczas zareaguje. Słowa V. Hugo mają odpowiednią moc: nie ma nic mocniejszego niż pomysł, na który przyszedł czas”.
3. W 2013 r. powstała Europejska Inicjatywa Obywatelska dotycząca Bezwarunkowego Dochodu Podstawowego. Jej inicjatorzy to obywatele 15 Państw Członkowskich UE (Austria, Belgia, Dania, Francja, Niemcy, Grecja, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Holandia, Polska, Słowacja, Słowenia, Hiszpania, Wielka Brytania) podzielający wspólny pogląd, że prawo do Bezwarunkowego Dochodu Podstawowego to jedno z podstawowych praw człowieka. Inicjatorzy kampanii proponują sfinansować dochód podstawowy po części z pieniędzy zaoszczędzonych na świadczeniach socjalnych i wynagrodzeniach, a także z wpływów z podatku konsumpcyjnego.

Do 14 stycznia 2014 r. należało zebrać milion głosów poparcia w UE, żeby sprawę można było przedstawić na forum parlamentu europejskiego. Zebrano 300 tys., a więc UE nie będzie się musiała zajmować tą sprawą. Organizatorzy akcji zapowiadają jej powtórzenie. Mimo akcji internetowej informacja na ten temat była bardzo znikoma w wielu krajach Unii Europejskiej. Ale początek został zrobiony. W Internecie istnieje też półtoragodzinny film propagujący tę ideę⁷.

⁵ Jan Dzierzgowski, „Przeciw tyranii szefów, mężów i biurokratów”. *Idea dochodu gwarantowanego i związane z nią kontrowersje*, Warszawa 2007

⁶ Wywiad przeprowadzony przez George'a Mecka z Wernerem Goetzem, umieszczony 23 kwietnia 2013 r. na stronie BDP Polska.

⁷ Film na stronie: basicincome2013.eu. Zob. też: BDP. Polska Inicjatywa Obywatelska, bezwarunkowydochodpodstawowy.pl

4. Idea wprowadzenia bezwarunkowego dochodu podstawowego w Szwajcarii, gdzie ma się odbyć na początku 2014 r. referendum w sprawie 2,5 tysiąca franków dla każdego Szwajcara miesięcznie.

Obecne przykłady dywidendy

1. Alaska – od 1976 r. Permanent Fund, wpisywana na konto każdego mieszkańca dywidenda (w 2000 r. wyniosła 2 tys. dolarów, w 2013 – 900 dolarów).
2. 8 stycznia 2004 r. prezydent Brazylii Lula da Silva podpisał ustawę wprowadzającą stopniowo dochód gwarantowany w Brazylii od 2005 r. Na początku świadczenia mają być wypłacane najbardziej potrzebującym i najbiedniejszym.
3. Libia – dywidenda dla każdego mieszkańca ze sprzedaży ropy naftowej za czasów Kadafiego⁸.

3. Dywidenda Kredytu Społecznego a dochód gwarantowany

Dochód gwarantowany w większości propozycji jest projektowany w zakresie obecnego systemu ekonomicznego i finansowany z przesunięcia wydatków w ramach programów opieki społecznej oraz ze zwiększania podatków lub wprowadzania nowych. Bardzo rzadko mówi się o emisji nowego pieniądza na sfinansowanie tego dochodu.

W Kredycie Społecznym dywidenda narodowa jest w całości finansowana z nowego niezadłużonego pieniądza emitowanego przez społeczeństwo i nie pochodzi z podatków, a sam system Kredytu Społecznego jest nową propozycją cywilizacyjną, gdzie społeczeństwo przejmuje kontrolę nad emisją pieniądza i zapewnia bezpieczeństwo ekonomiczne wszystkim jego członkom. Pieniądz zamiast rządzić, zaczyna służyć.

4. Globalny Bank Zasobów

W 1995 r. na spotkaniu grupy G7 w Halifaxie w Kanadzie powstała propozycja utworzenia Globalnego Banku Zasobów⁹, który w wielu założeniach korzystać miałby z zasad Kredytu Społecznego. Każdy mieszkaniec globu otrzymywałby bezwarunkową dywidendę w wysokości 10 tysięcy dolarów rocznie. Pochodziłaby ona z zasobów ziemi i oceanów należących do wszystkich ludzi, bowiem wartość tych zasobów wyceniono na milion dolarów na każdego mieszkańca Ziemi. Dzieląc to na 100 lat otrzymujemy 10 tysięcy rocznie. Pieniądze w ramach tego banku tworzone byłyby bez odsetek. Zlikwidowano by też większość podatków i anulowano długi wszystkich krajów. Zaprzestano by kreowania pieniędzy jako długu. Niebezpieczną ceną za to wszystko byłaby totalna kontrola wszystkich transakcji finansowych, bowiem zlikwidowana zostałaby gotówka. Wszystkie transakcje odbywałyby się elektronicznie i byłyby rejestrowane.

System Kredytu Społecznego nie chce likwidacji gotówki. Przeciwnie, domaga się tworzenia dywidendy narodowej w każdym kraju i chce wolności ekonomicznej każdego, a nie totalnej kontroli.

Janusz A. Lewicki - redaktor dwumiesięcznika *MICHAEL* wydawanego w języku polskim od 1999 r. Tłumacz artykułów i książek oraz wydawca. Propagator systemu Kredytu Społecznego w Polsce. Z wykształcenia architekt.

Abstract

Zapewnienie faktycznego bezpieczeństwa ekonomicznego każdemu mieszkańcowi wymaga zmian systemowych, w tym reformy systemu finansowego, i wprowadza istotne zmiany cywilizacyjne.

⁸ Jacek Andrzej Rossakiewicz, *Jak było w Libii, czyli ekonomia pozytywna*, *MICHAEL* nr 74, 2013 r.

⁹ GRB – Global Resource Bank, propozycja Karty Globalnego Banku Zasobów została opublikowana 16 czerwca 1995 r. w *The Chronicle-Herald*, a następnie w *The Economist* i *The Financial Times*. Zob. Pierre Marchildon, *Rząd Globalny w niedalekiej przyszłości*, *MICHAEL* nr 7, 2000 r.

